

Дергачов Є. В.

*кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри теорії та практики управління*

Мартиненко О. В.

аспірант

*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто деревообробну галузь України, а саме: проаналізовано динаміку обсягу реалізованої промисловості та продукції деревообробної галузі, досліджено експортну діяльність деревообробних підприємств за товарними групами та індекси фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі експорту деревини у зовнішній торгівлі України. Досліджено результати запровадженого в Україні тимчасового мораторію на експорт лісоматеріалів у необробленому вигляді. У процесі здійсненого дослідження виявлено, що вітчизняна статистика експорту деревини й виробів із неї загалом і за товарними групами не відображає реальної ситуації через низку об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема, це невідповідності в системі чинного законодавства України, неузгодженість у класифікації та кодуванні товарів із деревини за товарними групами, що є передумовою до виникнення незаконних маніпуляцій на внутрішньому ринку. Сформовано рекомендаційні заходи, впровадження яких, у перспективі призведе до підвищення ефективності експортної діяльності деревообробних підприємств та інтенсивного розвитку галузі.

Ключові слова: експорт; зовнішньоекономічна діяльність; деревообробні підприємства; інвестиції.

Derhachov Y., Martynenko O.

**DIRECTIONS OF INCREASING THE EFFICIENCY OF EXPORT ACTIVITY
OF WOODWORKING ENTERPRISES OF UKRAINE**

Abstract. The article considers the woodworking industry of Ukraine, namely: the dynamics of the volume of industry and products of the woodworking industry is analyzed, the export activity of woodworking enterprises by product groups and indices of physical volume, average prices and terms of timber trade in Ukraine's foreign trade. The results of the temporary moratorium on raw timber exports introduced in Ukraine have been studied. The study revealed that domestic statistics of exports of wood and wood products in general and by product groups don't reflect the real situation due to a number of objective and subjective factors, in particular, inconsistencies in the current legislation of Ukraine, inconsistencies in classification and coding wood products by product groups, which is a prerequisite for the emergence of illegal manipulation in the domestic market. Recommendation measures have been formed, the implementation of which, in the future, will increase the efficiency of export activities of woodworking enterprises and intensive development of the industry.

Keywords: export; foreign economic activity; woodworking enterprises; investments.

Дергачев Е. В., Мартыненко О. В.

**ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКСПОРТНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕРЕВООБРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ
УКРАИНЫ**

У статье рассмотрена деревообрабатывающая отрасль Украины, а именно: проанализирована динамика объема реализованной промышленности и продукции деревообрабатывающей отрасли, исследована экспортная деятельность деревообрабатывающих предприятий по товарным группам и индексах физического объема, средних цен и условий торговли экспорта

древесины во внешней торговле Украины. Исследованы результаты введенного в Украине временного моратория на экспорт лесоматериалов у необработанном виде. У процессе проведенного исследования выявлено, что отечественная статистика экспорта древесины и изделий из нее в целом и по товарным группам не отражает реальной ситуации по ряду объективных и субъективных факторов. У частности, это несоответствия в системе действующего законодательства Украины, несогласованность в классификации и кодировке товаров из древесины по товарным группам, является предпосылкой к возникновению незаконных манипуляций на внутреннем рынке. Сформированы рекомендательные меры, внедрение которых, у перспективе приведет к повышению эффективности экспортной деятельности деревообрабатывающих предприятий и интенсивного развития отрасли.

Ключевые слова: экспорт; внешнеэкономическая деятельность; деревообрабатывающие предприятия; инвестиции.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Функціонування внутрішнього ринку є передумовою формування та розвитку експортно-орієнтованої моделі економіки України. Зростання її конкурентоспроможності залежить від ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності, зокрема інтенсивна активізація зовнішньої торгівлі є важливим аспектом оновлення національної економіки, скорочення зовнішнього боргу, забезпечення імпортих потреб та реалізації експортних можливостей. Деревообробна промисловість України є перспективною експортоорієнтованою галуззю національної економіки, проте неефективне використання лісового фонду, відсутність конструктивної державної політики у цій сфері, неналежний облік лісових ресурсів та здійснення неконтрольованих вирубок завдають суттєвої шкоди лісовому господарству України. Експортна діяльність деревообробної галузі забезпечує як надходження валюти, проте, разом з тим, призводить до нестачі сировини для діяльності вітчизняних підприємств. Це зумовлює актуальність досліджуваної проблематики та необхідність аналітичних досліджень для формування пропозицій щодо

напрямів підвищення ефективності експортної діяльності деревообробних підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням дослідження зовнішньоекономічної діяльності деревообробних підприємств, їх експортної діяльності присвячені праці таких, як Азрилян А. Н., Сейфуллаєва М. Є., Дейнеко Л. В., Пінчевської О. О., Ковалю Я. В., Бондара В. С., та ін. Однак зазначене питання не втрачає своєї актуальності і потребує подальших досліджень.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є статистичне дослідження експортної діяльності деревообробних підприємств, виявлення основних тенденцій та проблем їх діяльності. Завданням дослідження є розробка рекомендаційних заходів, впровадження яких, у перспективі, призведе до підвищення ефективності експортної діяльності деревообробних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Деревообробна промисловість України – це перспективна експортоорієнтована галузь національної економіки. За площею лісового покриву Україна посідає 9 місце в Європі (лісовий фонд становить 10,4 млн. га), за запасами деревини – 6 місце (лісистість території – 15,9%). Резерв Державного агентства лісових ресурсів України на 1 га складає 240 м³ (7 місце в Європі, для порівняння, у Польщі – 219 м³, в Білорусі – 183 м³, Швеції – 119 м³). Ринок деревообробної промисловості України відповідає умовам безпечної конкуренції, де функціонують великі підприємства – частка яких становить 0,1%, середні – 5,6% та малі – 94,3%. Україна перебуває на 27 місці серед найбільших експортерів продукції з деревини [1].

Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкрила нові можливості для українських деревообробників, такі як: вихід на нові сегменти зовнішнього ринку збуту, спрощення доступу товарів українських виробників на ринок ЄС, укладання нових контрактів. Окрім вищезазначеного, сприятливі можливості для розвитку експортної діяльності посилюються наявністю додаткових переваг: дешева робоча сила та природно-ресурсний потенціал, які є передумовами ефективного розвитку експорту деревообробної промисловості. Разом з тим, ринок продукції деревини Європейського Союзу має тенденцію до

розширення (за даними Європейської економічної комісії ООН дефіцит круглого лісу становив 77 млн. м³, пиломатеріалів – 8,1 млн. м³, деревних волокнистих напівфабрикатів – 7,7 млн. т, що підвищує стратегічне значення імплементації умов Зони вільної торгівлі з ЄС для продукції деревообробної промисловості України [2, с. 98]).

З метою подолання експортних диспропорцій ухвалено закон № 3246 «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової (строком на 10 років) заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді (4403 УКТЗЕД) деревних порід, крім сосни, який вступив у дію 1 листопада 2015 р. (Закон України від 9.04.2015 № 325-VIII) [3]. Тимчасова заборона експорту лісоматеріалів деревних порід сосни вступила в дію з 1 січня 2017 р. Проте це викликало незадовільну оцінку країн – імпортерів деревини ЄС, оскільки мораторій є обмеженням вільної торгівлі та суперечить міжнародним зобов'язанням України в рамках СОТ та в рамках Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (Стаття 35). У країнах ЄС відсутні обмежувальні заходи на експорт деревини та вирубки лісів, а світовий досвід свідчить, що використання вищезазначених заходів може слугувати лише як екстрений механізм на короткостроковий період часу.

Питання щодо врегулювання неконтрольованої вирубки лісів або значної лісозаготівлі постало не тільки перед Україною. Екологічна та промислова складова змусили уряди деяких країн урегулювати експорт деревини. Зокрема, станом на початок 2019 р. різні форми заборон (повні, часткові, на окремі деревні породи) на експорт лісу-кругляку або лісоматеріалів діяли в трьох десятках країн світу. Метою запровадження таких обмежень є захист лісів від вирубки та сприяння розвитку внутрішнього виробництва. Мораторій діє в таких країнах як: Албанія, Білорусь, Молдова, Казахстан, Хорватія та ін. Практика окремих країн у запровадженні обмежень на експорт деревини не дає однозначної відповіді щодо ефективності таких заходів [4, с. 10].

Однією із проблем статистичного дослідження деревообробної галузі є формування бази даних з експорту. Так, згідно зі статтею 68 Митного кодексу України, Міністерство доходів і зборів України здійснює ведення УКТЗЕД на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньої митної організації з урахуванням Комбінованої номенклатури Європейського Союзу. Згідно зі статтею 69 Митного кодексу України круглий ліс при декларуванні поділяють на дві категорії: паливну деревину (код УКТЗЕД 440110) та діловий круглий ліс (коди УКТЗЕД 440320, 440340, 440390) [5]. Проте ці положення не імплементовані в Лісовий кодекс України, а стандарти, за якими суб'єкти господарювання здійснюють облік заготовівлі круглого лісу, залишилися без змін. Це призводить до маніпуляцій категоріями лісопродукції, фальсифікації даних і невідповідності офіційної статистичної інформації фактичному стану справ.

Для ідентифікації напрямів підвищення ефективності експортної діяльності деревообробних підприємств, проведемо: аналіз динаміки обсягу реалізованої промисловості та продукції деревообробної галузі в Україні, дослідження експортної діяльності деревообробних підприємств за товарними групами та індексів фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі з експорту деревини у зовнішній торгівлі України. Аналіз абсолютних показників експорту деревини та виробів із неї передбачає визначення тенденцій зміни обсягів й динаміки реалізованої продукції деревообробної промисловості, порівняння показників із значеннями обсягу реалізованої промисловості загалом (табл. 1).

За період 2008-2019 рр. обсяги реалізованої промислової продукції в Україні зросли у 2,7 рази, на 1563,8 млрд. грн., зокрема, за рахунок зростання реалізованої продукції переробної промисловості у 2,4 рази, на 929,0 млрд. грн. Частка переробної промисловості у 2019 р. становила 64,4% від загальної промисловості України (за досліджуваний період спостерігається зменшення частки реалізації переробної промисловості із 72,9% до 64,4%).

Динаміка обсягу реалізованої промисловості та деревообробної промисловості в Україні

Показник	Рік												2019/2008, +/-
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Промисловість в Україні, млрд. грн.	917,0	806,5	1043,1	1305,3	1367,9	1322,4	1428,8	1776,6	2158,0	2625,8	2508,6	2480,8	2,7
Переробна промисловість України, млрд. грн.	668,4	559,2	703,3	852,5	871,1	817,7	903,7	1213,2	1312,7	1627,5	1636,8	1597,4	2,4
у % до підсумку	72,9	69,4	67,4	65,3	63,7	61,8	63,3	64,1	60,8	62,0	65,3	64,4	-
Вироби з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (КВЕД 16-18), млрд. грн.	27,3	28,4	26,9	31,6	34,1	35,9	40,1	52,9	60,5	70,2	85,8	84,8	3,1
у % до підсумку	3,0	3,5	2,6	2,4	2,5	2,7	2,8	3,0	2,8	2,7	3,4	3,4	-
Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів (КВЕД 16), млрд. грн.	6,8	6,4	7,4	9,5	10,8	10,97	12,5	18,5	22,2	27,4	34	34,6	5,1
у % до підсумку	0,74	0,79	0,71	0,73	0,79	0,83	0,87	1,04	1,03	1,04	1,36	1,39	-

Джерело: розраховано авторами на основі [6]

У 2019 р. обсяги реалізації продукції виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічна діяльність (КВЕД 16-18) зросли у 3,1 рази у порівнянні з 2008 р. та становили 84,8 млрд. грн. (+57,5 млрд. грн.), відповідно до попереднього року. Відбулося зменшення на 1,2%, частки реалізації досліджуваної категорії у загальній промисловості України, у 2019 р. вона становила 3,4% та мала циклічний характер протягом аналізованого періоду. Разом з тим, обсяги реалізації оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів (КВЕД 16) зросли у 5,1 рази у порівнянні з 2008 р. та становили 34,6 млрд. грн. (+27,8 млрд. грн.), частка реалізації досліджуваної категорії у загальній промисловості України становила у 2019 р. 1,39% у порівнянні із 2008 р. 0,74%, зросла на 0,6%.

Оскільки в межах експортного потенціалу деревообробної галузі лежить реалізація експортної діяльності підприємствами, здійснено дослідження динаміки експорту деревообробної промисловості України (табл. 2).

Таблиця 2

Експортна діяльність деревообробних підприємств України

Показник	Рік												Відхилення, %
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Сукупний експорт, млн. дол. США	66967,3	39695,7	51405,2	68394,2	68830,4	63320,7	53901,7	38127,1	36361,7	43264,7	47339,9	50060,3	-25,2
Експорт до країн ЄС, млн. дол. США	18265,7	9499,3	13051,9	17970,0	17123,7	16758,6	17002,9	13015,2	13496,3	17533,4	20158,5	20752,3	13,6
Експорт деревини та виробів з неї, млн. дол. США.	801,2	669,9	828,2	1078,3	1060,5	1144,4	1262,6	1107,2	1131,6	1205,9	1494,5	1400,7	74,8
Частка експорту деревини у сукупному експорті,%	1,2	1,7	1,6	1,6	1,5	1,8	2,3	2,9	3,1	2,8	3,2	3,0	-

Джерело: розраховано авторами на основі [6]

Протягом аналізованого періоду простежується динаміка скорочення сукупного експорту товарів на 25,2% (-16907,0 млн. дол. США), разом з тим збільшився експорт товарів до ЄС на 13,6% (+2486,6 млн. дол. США), що свідчить про розвиток торгівельних відносин із країнами ЄС. У 2019 р. деревообробні підприємства експортували деревини і виробів з неї на суму 1400,7 млн. дол. США., у порівнянні із 2008 р. показник зріс на 74,8% (+599,5 млн. дол. США). Частка експорту деревообробної галузі до країн ЄС у 2019 р. становила 71,4% (1004,9 млн. дол. США). Темпи приросту сукупного експорту товарів та експорту деревообробної промисловості представлені на рис.1.

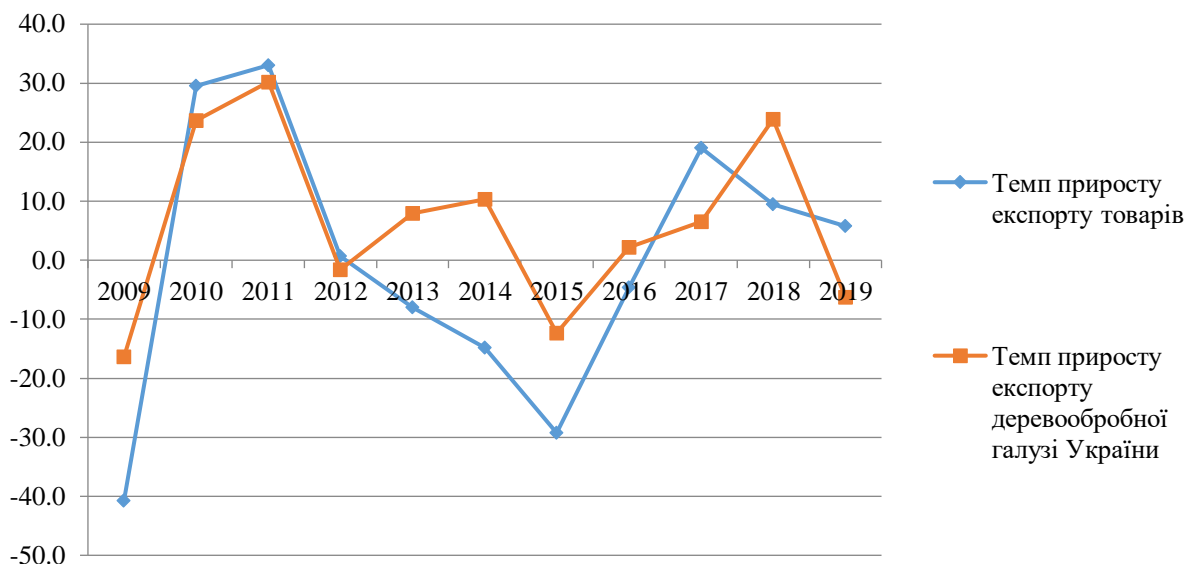

Рис. 1. Темпи приросту сукупного експорту товарів та експорту деревообробної промисловості за період 2008-2019рр., (% до попереднього року)

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Найнижчий показник приросту загального експорту товарів спостерігався у 2009 р. та 2015 р. -40,7 та -29,3%, відповідно, а максимальні у 2010 та 2011 рр. – 29,5 та 33,0%. Темп приросту експорту деревообробної галузі має подібні коливання: мінімальні значення у зафіксовано 2009 р. та 2015 р. -16,4 та -12,3%, відповідно, а максимальні – 2011р. та 2018 р. 30,2 та 23,9% (рис.1).

Питома вага продукції деревообробки у загальному обсязі експорту України не висока, проте за аналізований період має висхідну динаміку: зросла із 1,2% у 2008 р. до 3,0% у 2019 р., що свідчить про зростання ролі галузі у зовнішній торгівлі України.

Одним із вагомих факторів для внутрішніх інвесторів, що здійснює вплив на ефективну діяльність деревообробних підприємств є фінансова привабливість промислового сектора країни. Про позитивний розвиток деревообробної галузі свідчить зростання капітальних інвестицій протягом 2010-2019 рр. (рис.2).

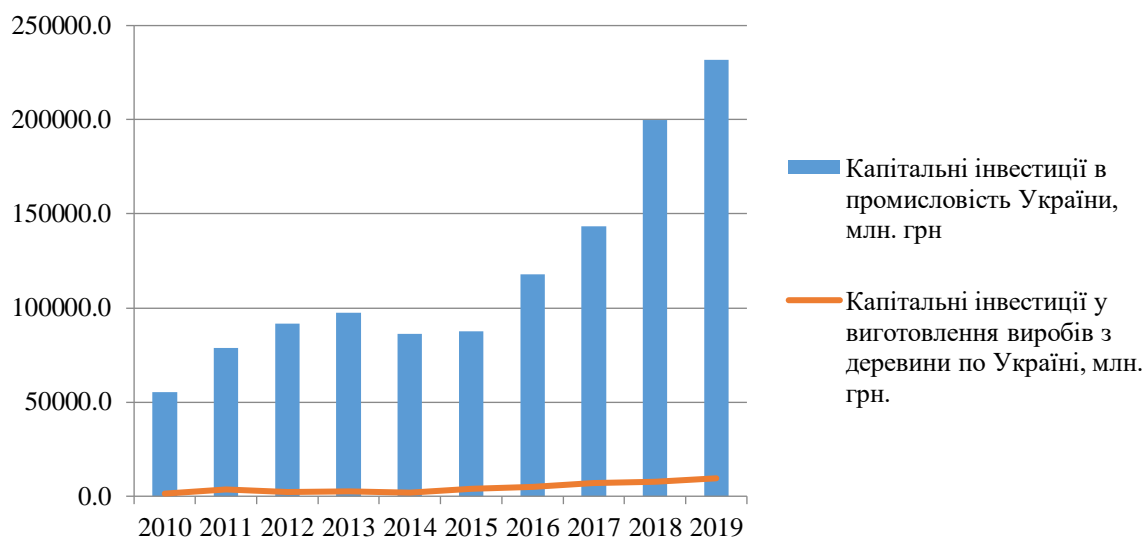

Рис. 2. Динаміка капітальних інвестицій у промисловість України та деревообробну промисловість за період 2010-2019 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

У цілому в Україні за досліджуваний період, обсяги капітальних інвестицій у промисловість зросли у 4,2 рази, в деревообробну промисловість у 6,9 рази відповідно. За період 2010-2019 рр.. частка капітальних інвестицій у виготовлення виробів із деревини по Україні зросла із 2,5 % у 2010 р. до 4,1 % у 2019 р. Проаналізуємо індекси фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі з експорту деревини та виробів із неї (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі з експорту деревини й виробів із неї у зовнішній торгівлі України

Рік	Індекс фізичного обсягу (Ласпейреса)	Індекс цін (Пааше)	Індекс умов торгівлі	
			кількісний	ціновий
1	2	3	4	5
2008	89,4	108,3	67,2	98,5
2009	101,3	82,6	201,6	81,0
2010	129,4	97,0	123,0	85,6
2011	116,8	111,5	105,8	106,6
2012	102,7	95,7	112,1	94,4
2013	104,9	103,0	100,1	96,4

1	2	3	4	5
2014	112,6	98,2	152,3	96,5
2015	110,4	79,4	189,2	93,3
2016	103,9	98,3	75,4	101,0
2017	96,6	110,2	78,5	105,4
2018	105,3	117,7	93,1	109,2
2019	90,9	103,1	86,1	107,6

Джерело: складено авторами на основі [6]

Дані табл. 3 свідчать, що протягом досліджуваного періоду, вартість експорту деревини й виробів із неї формувалася лише за рахунок збільшення їх кількості, за винятком 2017 р. та 2019 р., коли обсяг зменшився на 3,4% та 9,1%, відповідно. Негативним фактором є те, що вплив зростання цін відбувався у 2008, 2011, 2013, 2017-2019 рр. Так, наприклад, у 2018 р. у порівнянні з попереднім роком, зростання вартості експорту деревини і виробів із неї на 23,9% відбувалося за рахунок зростання цін на 17,7%.

Кількісні та цінові індекси умов торгівлі характеризують, якою мірою країна виграє або втрачає за рахунок зміни кількості та ціни товарів у зовнішній торгівлі з різними державами за відповідний проміжок часу. Динаміка кількісного індексу за 2009–2015 рр. свідчить про перевищення фізичного обсягу експорту деревини й виробів із неї з України над імпортом. Значення цінового індексу умов торгівлі у 2008-2010, 2012–2015 рр. було меншим за 100%, тобто ціни експортної української деревини та виробів із неї були менші за імпортні, це свідчить про погіршення умов торгівлі, порівняно з минулими періодами. Із 2016 р. спостерігається збільшення цінового індексу умови торгівлі із 1,0% до 7,6% у 2019 р., відповідно, умови торгівлі дещо покращились.

Показники розподілу експорту за основними товарними позиціями дають змогу виявити ступінь розвитку економіки країни (табл.4).

**Динаміка експорту деревини і виробів із неї за товарними групами в
Україні за 2008–2019 рр., млн. дол. США**

Товарна група / Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяги експорту деревини і виробів із неї, усього	801,2	669,9	828,2	1078,3	1060,5	1144,4	1262,6	1107,2	1131,6	1205,9	1494,5	1400,7
4401 Деревина паливна; деревна тріска або стружка; тирса, тріска, стружка тощо	35,8	50,8	65,8	86,4	88	107,1	112,3	100,2	101,7	114,3	146,7	111,7
4402 Вугілля деревне	23,9	29,9	30,5	37,4	34,7	41,1	38,5	37,4	47,7	59,3	70,8	66,3
4403 Лісоматеріали необроблені	157,5	118,1	181,6	234,6	212,7	237,5	254,2	172,5	106,1	0,9	0,2	0,1
4406 Шпали дерев'яні для залізничних або трамвайних колій	3,5	3	2,5	4,5	6,4	2,4	2,3	1,4	1,1	0,9	1,2	1,5
4407 Лісоматеріали розпиляні або розколоті вздовж	272,5	194,9	229,4	285,5	256,4	273	355,7	361,2	394,3	460	586,1	515,2
4408 Листи для облицювання, листи для клеєної фанери	68,5	57,3	58,1	66,7	73,2	82,5	94,2	99,1	135,1	175	198,2	197,4
4409 Пилопродукція з деревини у вигляді профільованого погонажу	16	10,1	12,3	17,4	17,3	19,8	22,2	16,7	17,7	20,1	23,6	21,7
4410 Плити деревостружкові, плити з орієнтованою стружкою	58,6	60,6	81,4	114,5	132,6	102,9	98,6	85	86,9	89,5	89,3	63,4
4411 Плити деревоволокнисті	3,7	6,3	8,9	28,7	40,8	49,9	37,1	16,3	13,8	18,5	25,6	37,1
4412 Фанера клеєна, панелі фанеровані та аналогічні матеріали з шаруватої деревини	48,9	31,1	37,7	44	44,9	51,6	59,1	37	35,3	40,4	55,5	60,2
4415 Ящики, коробки, пакувальні корзини; піддони та інші дерев'яні завантажувальні щити	17,6	10,9	12,3	18,3	15,6	18,6	23,7	26,4	33,6	40,1	64,1	67,9
4418 Вироби столярні та теслярські, будівельні деталі	71	70,4	83,8	108,6	105,9	124,9	132,2	124,2	122,7	139	174,3	189,3
4421 Інші вироби з дерева	23,7	26,5	23,9	31,7	32	33,1	32,5	29,8	35,6	47,9	58,9	68,9

Джерело: складено авторами на основі [6]

Так, у товарному експорті деревини й виробів із неї найбільшу частку у 2008–2019 рр. займали: лісоматеріали, розпиляні або розколоті вздовж (4407) – від 34,0 до 37,0%; лісоматеріали необроблені (4403) – від 20,0 до 0% у 2019 р. (вплив мораторію); листи для облицювання, листи для клеєної фанери (4408) – від 8,0 до 14,0%; вироби столярні та теслярські, будівельні деталі (4418) – від 9,0 до 14,0%; деревина паливна (4401) - від 5,0 до 8,0%, інші товарні групи становили менше 5,0% (рис. 3).

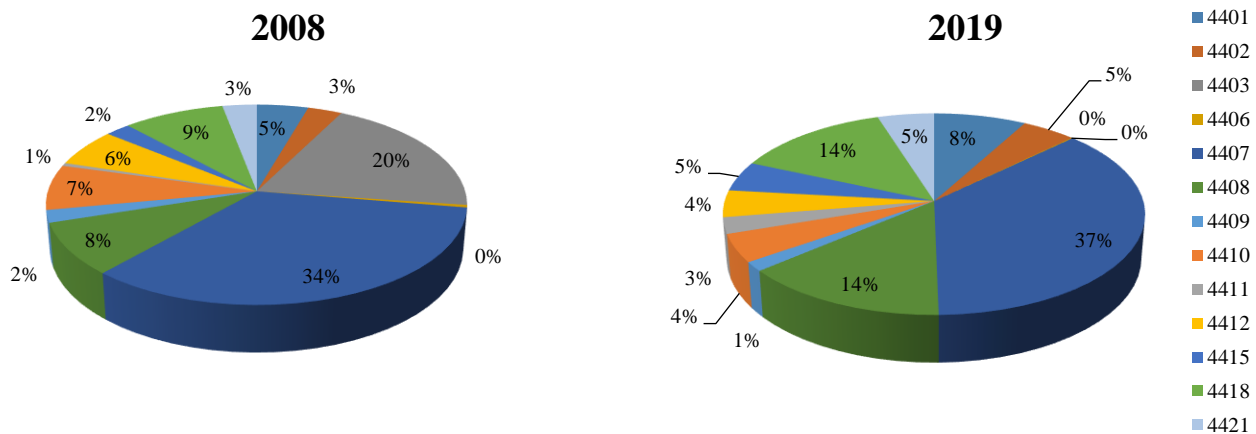

Рис. 3. Структура вартості експорту деревини і виробів із неї за товарними групами в Україні за 2008 та 2019 рр., %

Джерело: Побудовано авторами на основі [6]

Динаміку вартості експорту деревини і виробів із неї за найбільшими товарними групами в Україні за 2008–2019 рр. проілюстровано на рис. 4.

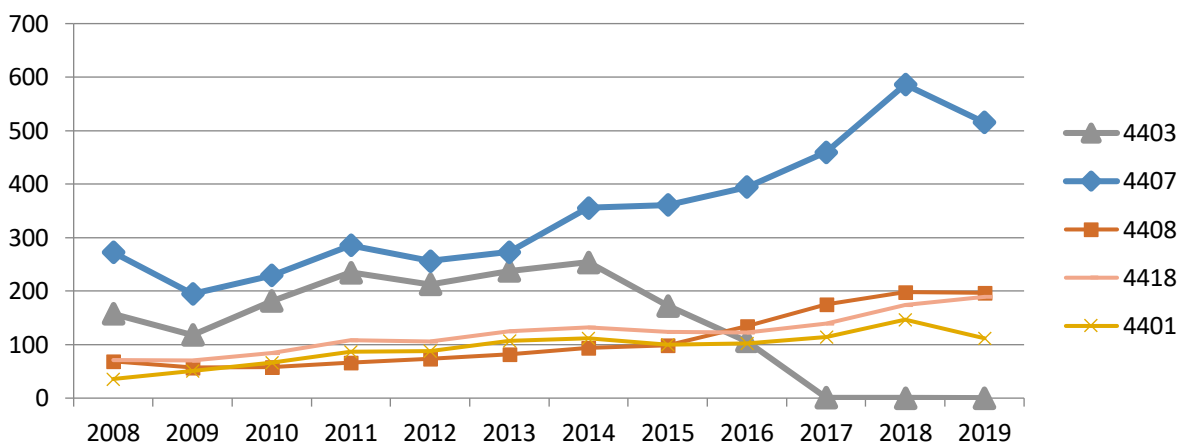

Рис. 4. Динаміка вартості експорту деревини і виробів із неї за найбільшими товарними групами, млн. дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Варто зауважити, що суттєві зміни в обсягах експорту окремих товарних груп відбулися за двома позиціями – зменшення до 0,1 млн. дол. США (-99,9%) у 2019 р. продажі лісоматеріалів необроблених (4403) та збільшення до 515,2 млн. дол. США (+89,1%) у 2019 р. реалізації лісоматеріалів розпиляних або розколотих уздовж (4407). Зазначені позиції домінують в експорті, а суттєва сумарна частка паливної деревини, деревного вугілля дає підставу стверджувати, що в структурі

експорту продовжує переважати сировина, тобто вона залишається неефективною.

Таким чином, впровадження мораторію на експорт лісу-кругляку змінило структуру в поставках деревини та виробів із деревини з України, але не спричинило зменшення обсягів надходжень по товарній групі 44 УКТЗЕД. Протягом аналізованого періоду спостерігалось збільшення надходжень від експорту деревини та виробів із деревини, яке було забезпечено зростанням валютних обсягів експорту більшості товарних позицій групи 44. Вагомим було зростання експорту продукції лісопильної галузі, частка якої в загальному обсязі продукції цієї товарної групи зросла до 34,0 у 2008 р. до 37,0% у 2019 р. Внаслідок дії мораторію зріс експорт товарів первинної обробки деревини та спостерігалось зростання експорту інших товарів, які використовуються як сировина для більш глибокої обробки [7].

У процесі здійсненого дослідження виявлено, що статистика експорту деревообробної галузі загалом та за товарними групами не відображає достовірної ситуації через низку об'єктивних та суб'єктивних факторів. Перш за все, це невідповідності в системі чинного законодавства України та неузгодженість у класифікації та кодуванні товарів із деревини за товарними групами, що призводить до незаконних маніпуляцій на ринку.

Вищезазначені аспекти свідчать про необхідність впровадження додаткових заходів для підвищення ефективності експортної діяльності українських деревообробних підприємств таких як:

1. Модифікація Української класифікації товарів ЗЕД з урахуванням міжнародних стандартів статистики лісового господарства, класифікацій та визначень лісової продукції Продовольчої та сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй (ФАО).

2. Розгляд та прийняття законопроекту щодо скасування ввізного мита та розстрочення сплати ПДВ на обладнання для глибокої переробки вітчизняної сировини, аналоги якого не виготовляються в Україні.

3. Експорт необробленої деревини за «залишковим» принципом (після забезпечення потреб вітчизняних виробників), за яким ефективно працюють інші країни ЄС.

4. Модернізація програм технічного регулювання електронного обліку деревини та позбавлення повторів у галузі державного моніторингу за відповідністю експортованого товару деревообробної промисловості через об'єднання систем електронного обліку деревини, підтримки управлінських рішень та інформаційної системи.

5. Забезпечення стабільних фіскальних умов, інвестиційних стимулів та підтримку вітчизняних деревообробних підприємств у пошуках нових ринків збуту та здійснення експортної діяльності. Посилення власних переговорних позиції у комунікації з ЄС та СОТ, розгорнувши масштабну інформаційну кампанію з питання мораторію.

Висновки. Здійснено статистичне дослідження експортної діяльності деревообробних підприємств. За період 2008-2019 рр. зросли обсяги реалізації продукції виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічна діяльність (КВЕД 16-18) у 3,1 рази (частка реалізації у загальній промисловості 3,4%), обсяги реалізації оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів (КВЕД 16) зросли у 5,1 рази (частка реалізації у загальній промисловості 1,39%); питома вага продукції деревообробки у загальному експорті – 3,0%, її експорт зріс на 74,8% (частка експорту до країн ЄС – 71,4%); у товарному експорті найбільшу частку у 2008–2019 рр. займали: лісоматеріали, розпиляні або розколоті вздовж (4407) – від 34,0 до 37,0%; лісоматеріали необроблені (4403) – від 20,0 до 0% у 2019 р. (вплив мораторію); листи для облицювання, листи для клеєної фанери (4408) – від 8,0 до 14,0%; вироби столярні та теслярські, будівельні деталі (4418) – від 9,0 до 14,0%.

Отже, впровадження мораторію на експорт лісу-кругляку змінило структуру в поставках деревини та виробів із неї, проте не спричинило зменшення обсягів надходжень по товарній групі 44 УКТЗЕД, оскільки в структурі експорту все ще переважає значна частка паливної деревини, деревного вугілля свідчить про її мало

ефективність та нерациональність. Розроблено рекомендаційні заходи, впровадження яких, у перспективі, призведе до підвищення ефективності експортної діяльності деревообробних підприємств.

Перспективами подальших досліджень є планується аналіз географічної структури експорту деревообробної галузі.

Література:

1. Макогон Ю. В., Мартиненко О. В. Європейський досвід та українські перспективи розвитку експортного потенціалу підприємств деревообробної галузі України. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201184/0> (дата звернення 10.05.2020).

2. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості: наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М.Гейця та чл.-кор. НААН України Т. О. Осташко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2016. – 184 с. (дата звернення 11.05.2020).

3. Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» від 9.04.2015 № 325-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2860-IV. – Ст. 291 (дата звернення 11.05.2020).

4. Результати запровадженого в Україні тимчасового мораторію на експорт лісоматеріалів у необробленому вигляді. URL: <http://compet.kh.gov.ua/images/2018/Export/The-results-of-the-imposed-temporary-moratorium-on-exports.pdf> (дата звернення 12.05.2020).

5. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 11.05.2020).

6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.04.2020).

7. ІСЕД «Перспективи розвитку деревообробної промисловості в Україні». URL: <https://iser.org.ua/> (дата звернення 15.05.2020).

References:

1. Makogon Yu. V., Martynenko O. V. European business and Ukrainian prospects develop the export potential of enterprises in the woodworking industry of Ukraine. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201184/0> (access date 10.05.2020).
2. Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: economic challenges and new opportunities: a scientific report / ed. acad. NAS of Ukraine V. M. Geyts and Corresponding Member NAAS of Ukraine T. O. Ostashko; NAS of Ukraine, SI "Inst. Of Economics. and predicted. NAS of Ukraine ". – K., 2016. – 184 p. (access date 11.05.2020).
3. Law of Ukraine "On the peculiarities of state regulation of business entities related to the sale and export of timber" from 04/09/2015 № 325-VIII // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2015. - № 2860-IV. - St. 291 (access date 11.05.2020).
4. Results of the temporary moratorium on raw timber exports introduced in Ukraine. URL: <http://compet.kh.gov.ua/images/2018/Export/The-results-of-the-imposed-temporary-moratorium-on-exports.pdf> (access date 12.05.2020).
5. Customs Code of Ukraine dated 13.03.2012 № 4495-VI // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (access date 11.05.2020).
6. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date 24.04.2020).
7. ISED "Prospects for the development of the woodworking industry in Ukraine". URL: <https://iser.org.ua/> (access date 15.05.2020).